

Tē 11 kî 2002/1/20

2000 nî 5 gòeh 20 chhòng-khan

- ◆ Chóng-pian-chip
- ◆ Pian-chip kap Khan-thâu Siat-kè
- ◆ Publisher

*Tēⁿ Si-chong
Koa Khá-lē
Ko-hiōng Tâi-gí Lô-má-jī Gián-síp-hōe*

Tâi-ôan Bó-gí Chhut-thâu-thiⁿ!

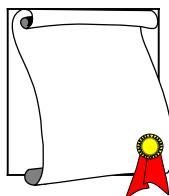
Tiuⁿ Hók-chû Hōe-tiúⁿ

Tùi 2001 nî 9ùgòeh khí, lán ê kok-siô hak-seng gín-á tī hak-hāu múi lé-pài ū 1-2 tiám-cheng ê Tâi-ôan bó-gí thang thák. Sí pit-sóan ê khò. Che sī phah-phòa Tâi-ôan lèk-sú kì-liòk ê tōa tâi-chì! Thang hō lán lâi chhiàng-siaⁿ hoah “kiong-hí”! Kiong-hí Tâi-ôan gín-á ê bó-gí tit-tiòh koaⁿ-hong ê sêng-jīn, ē-tàng tī koaⁿ-hong ê tiûⁿ-sô siū-tiòh ki-pún ê chun-tiōng kap chi-chhî. Tùi chit-tiáp khí, kóng Tâi-ôan bó-gí bē koh-chài hō lâng khòaⁿ bē-khí! Bián koh-chài hō lâng kòa káu-pâi-á, hòat-chîⁿ, phah chhiú-tê-á!

M-kú, kàu-hák ê lōe-iông sī sím-mih? Che chin iàu-kín. Kàu-iòk châi-lâi lóng ū 2-ê iàu-tiám: kàu-châi kap kà-hoat. Lí beh kà hō hak-seng gín-á sím-mih khóan ê lōe-iông? Chiàu lán sôr chai, tōa-pō-hūn ê lâng nā kóng-tiòh Tâi-gí, chiū-sī Sam-jī-keng (三字經), Tōng-si (唐詩) kap Sù-su, Ngó-keng (四書五經). Ná-chhiūⁿ kóng nā bô chiah-ê mih-kiāⁿ, Tâi-gí chiū bô thang hak-sip, chiū bô lōe-hâm. Che sī chin phiau-chún koh phô-piàn-hòa ê chhò-ngō koan-liām! Hiān-tâi gí-giân-hák chin chheng-chhó kā lán thiah-bêng, **kháu-gí chiah sī gí-giân kàu-iòk ê tiōng-tiám!** M-sī su-bīn-gí. Koh khah m-sī kúi-pah nî chêng, kúi-chheng nî chêng ê lâu kō-lō sôk-kō ê kū kō-tóng! Nā-sī beh gián-kiù kō-tián ê Tiong-kok bûn-hák, thák Sam-jī-keng chiah-ê chheh lán bô hóan-tùi. M-kú lán ê hak-seng gín-á su-iàu..ê sī hiān-tâi kháu-gí ê seng-ôah gí-giân! Bí-kok ê Dewey (1859~1952) kóng..ê, seng-ôah chiū-sī kàu-iòk. Lán kiám-chhái mā thang án-ne kóng, kàu-iòk sī ūi beh hō seng-ôah ê phín-chit thê-kôan. Beh hō lán ê seng-ôah kòe-liáu ke khah hó. Só-í, chin chū-jiân, Tâi-gí kàu-châi tiāⁿ-tiòh sī kap lán ê seng-ôah ū tit-chiap ê koan-hē ê lōe-hâm chiah tiòh! Nā-sī thák chit-kóa-á kap seng-ôah bô koan-liân ê mih-kiāⁿ, kan-ta beh kā lâng tián-sī lí ê kō-tián bûn-hák chin pá-tíⁿ, chit-khóan ê kàu-iòk bô èng-kai koh chhün-châi tī hiān-tâi-hòa, bîn-chú-hòa ê Tâi-ôan siā-hōe.

(bûn-chiuⁿ kè-siòk tī P.2)

(kè-siòk) Lán beh tih..ê sī jīn-sèng-hòa, hiān-tāi-hòa, ū bīn-chú koan-liām, ū sè-kài-koan, ū khōan-pó koan-liām, ū būn-bēng siu-ióng ê bó-gí kàu-iòk! M-sī kō-pán, hong-pī/hong-kiàn, hóan chū-iū/bīn-chú ê mīh-kiān! Che sī lán chò Tâi-ōan Bó-gí ūn-tōng ê iú-chì èng-kai chai-bat ê ki-pún koan-liām kap kiōng-sek. Mā-sī lán koh lâi tiōh ài koh kè-siòk piàⁿ ê hong-hiòng kap bōk-phiau.

Einstein(Ài-in-su-thàn)

Kap Siong-tùi-lūn

Ék-siá Teng Liân-chong

Siāu-kài Einstein

Tī kòe-khì ê chit 4 ê sè-kí, sio-liân-sòa ê Thian-būn koan-chhek kap sit-giām, hō lán tùi Ú-tiū ê khòaⁿ-hoat, ū chin tōa ê kái-piàn. **Aristotle**(亞里士多德) kā Tē-kiû chiâⁿ-chòe Ú-tiū tiong-sim ê lí-lūn, í-keng hō **Copernicus**(哥白尼), **Kepler**(克卜勒) kap **Galileo**(伽利略) chiah-ê hák-chiá iōng Thài-iōng (jit-thâu) chòe Ú-tiū tiong-sim ê lí-lūn lâi thè-ōaⁿ. M-nā án-ne, iōng Thài-iōng chòe tiong-sim ê khòaⁿ-hoat iū-koh hō **Newton**(牛頓) iōng Bān-iú-iín-lát tēng-lút kap só-kóng ê **Newton** lèk-hák lâi kái-sek. Kàu-taⁿ **Newton** ê Ú-tiū-koan koh hō **Einstein** (Ài-in-su-thàn) iōng cheng-bit ê

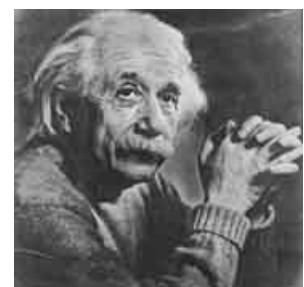
Siong-tùi-lūn thè-ōaⁿ. Chit-má lán chiàⁿ-sī seng-ōah tī **Einstein** ê Ú-tiū sè-kài lāi-té.

Einstein sī

1879 nî 3 gōeh 14 tī Tek-kok ê sió chng-siā hō-chò

Ulm

chhut-sì..ê. Tī i sè-hàn bōe jip-ōh í-chêng, ū chit kiāⁿ tāi-chì hō i ìn-siōng chin chhim. I kóng: Tī góa 4 hòe ê sī, góa ê a-pa hō góa chit ê lō-keⁿ. Hit-sī góa kám-kak chhin-chhiūⁿ khòaⁿ-tiōh chit ê kī-jiah, tī múi chit ê mīh-kiāⁿ ê āu-piah it-tēng ū koh-khah chhim ê ì-gī tī--teh. Chhin-chhiūⁿ chit-ê sīn-kī ê mīh-kiāⁿ ōe-tit-thang hō lâng ê su-siōng khòng-khoah kap hui-iōng--khí--lâi.

Siàu-liân ê **Einstein** siōng ài thák

Kí-hô-hák ê chèng-bēng hong-hoat, i jīn-chin lâi thák “Chū-jiān Kho-hák Thong-siòk Thòk-pún”. Chit-pún-chheh kā iú-koan kng-sok ê būn-tê khng tī siōng thâu-chêng, iōng kng lâi chiâⁿ-chòe thó-lūn chū-jiān hiān-siōng ê khí-thâu, hō i ū chin chhim-khek ê ìn-siōng.

Einstein kóng: Chēng i 16 hòe ê sī,

chiū tiāⁿ-tiāⁿ su-khéō ē-bīn chit nīng ê būn-tê:
(1) Nā sī lâng ū hoat-tō jiok--tiōh kng,
lâng só khòaⁿ--tiōh ê chēng-hêng ē piàn
cháiⁿ-iūⁿ?